

HET REILEN EN ZEILEN VAN JACOB SPRUITENBURG IN OUDE WETERING

In het archief van de Gemeente Alkemade kwamen we een brief tegen van J.(Jacob) Spruitenburg uit Oude Wetering. De briefschrijver, die zeilmaker van beroep was, doet een beroep op de burgemeester van Alkemade – toentertijd was dat Leo Henricus Maria Joseph Vosters – om rekening te houden met zijn beroepsomstandigheden bij het goedkeuren van zijn bouwaanvraag voor een schuur.

Omdat de brief een aardig inzicht geeft in wat er zoal kwam kijken voor het beroep van zeilmaker hebben we besloten maar eens uit te zoeken hoe het afgelopen is met zijn verzoek. Op 15 februari 1921 werd de brief in het Gemeentehuis als ingekomen post genoteerd. Wat was de aanleiding voor de brief en wat is er daarna mee gebeurd? En hoe zat het eigenlijk met die zeilmakerij aan de Oude Wetering?

Geert Mak beschrijft in zijn boek 'De eeuw van mijn vader' in enkele alinea's de sfeer in de zeilmakerij van zijn grootvader aan het begin van de 20^e eeuw. Dit is dus dezelfde periode als die waarin Jacob Spruitenburg zijn werkzaamheden in Oude Wetering uitvoerde. Hij schrijft:

Allereerst de zeilmakerij van mijn grootvader, een laag huis met een glazen deur, aan weerszijden grote ramen en daarachter een werkplaats die diep doorliep naar de tuin. Er waren zeilenzolders en slaapkamers boven en een mooie opkamer achter, de trots van mijn grootmoeder. Een badkamer was er niet; de jongens wasten zich 's zomers en 's winters buiten op de plaats, waar ze het water uit een kraan over hoofd en nek lieten lopen.

Geuren. Teer en touw. Vers, nieuw touw, zeildoek en teer. Dan was er de geur van zout en golven, van de grootzeilen, schoenerzeilen, fokken, bramzeilen, razeilen en stormfokken die in de werkplaats te drogen hingen. Er was een keuken, die naar melk en brood rook, en later op de dag naar kaantjes en gebakken vis.

Buitenshuis klonk vanuit de werkplaats zo nu en dan geratel van een katrol of het gesleep van een rol zeil.

Ze zaten soms uren op de bovenzolder te rekenen voordat ze een zeil begonnen te snijden, met allemaal lijnen en driehoeken, heel precies werk. De zeilen werden, als vanouds met de hand genaaid. Aan een middelgroot zeil hadden vier man een dag of tien werk. De zeilmakers droegen een koehoorn met vet om hun middel; telkens moesten ze de zware naald daar even insteken omdat ze anders niet door het zeildoek konden komen. Aan de hand hadden ze een leren plaat met bij de duim een geribbeld stukje staal om voldoende kracht te kunnen zetten. Meestal

brandde er in de werkplaats een kachel om de zeilen soepel te kunnen houden. En altijd suisden de gaslampen, van 's ochtends vijf tot 's avonds zeven.

Jacob Spruitenburg had zich samen met zijn vrouw en kinderen op 5 juni 1891 als zeilmaker in Oude Wetering gevestigd. Zij woonden op het adres wijk A nummer 126 in Oude Wetering. Later, bij de invoering van straatnamen, werd dit Kerkstraat 113. Een pand dat helemaal aan het eind van Oude Wetering gelegen was, vlak naast de veevoederfabriek Muskator. Wellicht dat de daar aanleggende vrachtschippers Jacob Spruitenburg nog wel wat werk bezorgd hebben.

Uit de brief van Jacob Spruitenburg blijkt dat hij hier ook zijn werk als zeilmaker uitvoerde. Wat het meest in het oog springt is, dat het grasveld achter zijn huis gebruikt wordt om zeilen te snijden en hij er zeilen taant. Hij zegt zelf: 'dat is het bruin maken van zeil'. Dit bruin maken werd gedaan met een kleurstof, cachou geheten, dat in ketels gekookt werd. Cachou is een looistofhoudend extract uit de bast, het hout of de vruchten van een oosterse heester. De zeilen werden als het ware geïmpregneerd door ze te koken in een oplossing van cachou. Deze stof werd zo op de zeilen aangebracht en was bedoeld als conserveringsmiddel. Als alternatief werd ook wel een bruingeel/rood aftreksel van eikenschors gebruikt. Zeilen die te groot waren om in een ketel onder te dompelen, werden op een grasveld uitgespreid en met een borstel bewerkt. Dit bewerken van zeilen werd

Veevoederfabriek Muskator met rechts de zeilmakerij van L. (Leendert) Spruitenburg. Naast het vat olie staat Jac. de Jong, die daar het zeilmakervak leerde. Foto: Foto-archief Stichting Oud Alkemade

bolussen genoemd. De zeilen werden vervolgens op het gras te drogen gelegd. En kennelijk was er zonlicht nodig om de kenmerkende bruine kleur te verkrijgen. Tegenwoordig zou dit tanen aan strenge milieueisen zijn gebonden om vervuiling van de bodem tegen te gaan.

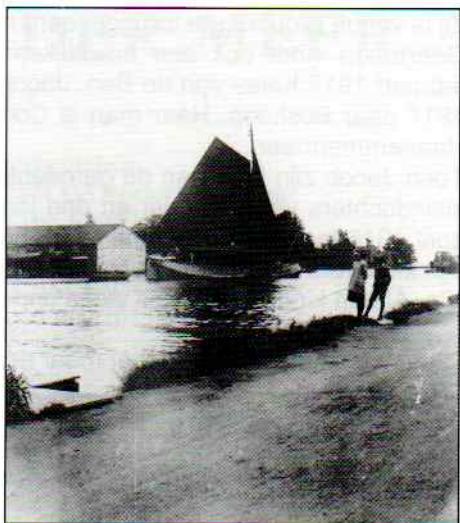
Jacob werd geboren op 23 november 1851 in Leimuiden. Hij was de jongste uit een gezin met dertien kinderen. In zijn veertigste levensjaar verhuisde hij op 5 juni 1891 vanuit Uithoorn met zijn gezin naar Oude Wetering. Zijn vrouw was Anna van der Meij, die op 15 februari 1855 in Rijnsburg geboren werd. Toen zij in Oude Wetering kwamen wonen hadden ze zeven kinderen: Hilleetje (geboren 28 oktober 1877 te

Alkemade, Johannes, geboren 28 mei 1879 te Alkemade, Helena, geboren 26 september 1880 te Gouda, Leendert, geboren 2 december 1882 te Gouda, Amerentia, geboren 17 december 1884 te Leimuiden, Teuntje, geboren op 4 oktober 1886 te Leimuiden, en Geertruida, geboren op 5 februari 1889 te Leimuiden.

Voor hun vestiging in Oude Wetering had het echtpaar Spruitenburg dus al in Alkemade, Gouda, Leimuiden en Uithoorn gewoond.

Na de vestiging in Oude Wetering vindt er nog een gezinsuitbreiding plaats. Op 9 juli 1892 wordt er een tweeling geboren: Jacoba en Petronella. Petronella overlijdt echter snel na de bevalling en wordt in Oude Wetering begraven.

Dochter Hilleetje vertrekt in 1900 uit het gezin om te huwen met Paulus Horsman, afkomstig uit de Haarlemmermeer. Zoon Johannes trouwt op 16 oktober 1902. In 1899 was hij in dienst geweest bij de Infanterie. Van beroep is hij hofmeester. Later drijft hij een bodedienst tussen Amsterdam en Leiden. Dochter Helena trouwt op 29 oktober 1903 met Simon van der Luit uit de Haarlemmermeer. Voor die tijd heeft ze gewerkt als dienstbode. Leendert, die het vak van zeilmaker heeft geleerd, is gehuwd met Cornelia Boer, afkomstig uit de Haarlemmermeer. Amerentia overlijdt op 5 maart 1908 op 23-jarige leeftijd. Teuntje trouwt op 11 november 1902 met Teunis Hagen uit Boskoop en gaat in Rijnsaterwoude wonen. Op 11 augustus 1904 wordt zij door de gemeente weer ingeschreven op hetzelfde adres.

Zeilschip met bruine zeilen in de Oude Wetering

Foto: Foto-archief Stichting Oud Alkemade

Zij is vanuit Woubrugge teruggekeerd naar haar ouders.

Geertruida vindt ook een huwelijkspartner in Boskoop. Zij trouwt op 7 februari 1917 Klaas van de Ben. Jacoba tenslotte vertrekt op 2 september 1917 naar Boskoop. Haar man is Cornelis Luyt en hij is afkomstig uit de Haarlemmermeer.

Toen Jacob zijn brief aan de gemeente schreef woonden er ook nog twee kleindochters van toen vier en drie jaar in. Het zijn Helena, geboren op 3 april 1916 te Gouda en Anthonia, geboren op 18 april 1917 te Boskoop. Zij zijn kinderen van Hillette en Paulus Horsman, die beiden al jong gestorven zijn. Al hun kinderen zijn als wees ondergebracht bij familie.

Laten we nu die bewuste brief maar eens bekijken:

Oude Wetering 12 Februari 1921

Den Weledele Heer Burgemeester van Alkemade

Weledele Heer,

Tot mijn groote spijt hebt Uwe opzichter mij teleurgesteld dat ik de schuur welke ik wensch te bouwen niet op de door mij aangegeven plaats mag gezet worden, maar onder de verordening staat dat B en W hier wijziging kunnen verleen. En met deze Regelen voel ik mij eenigszins gerustgesteld om het volgende tot Uedle te moge richten.

Zoo als U weet heb ik een Zeilmakerij en voor dat vak heb ik grond nodig (grasland) om de zeilen uit te leggen wanneer ze gesneden moeten worden. Ook om de zeilen te tanen (bruin maken) heb ik nodig de Zon, wanneer ik taant en ik heb geen Zon dan is tanen niets, want de Zon kleurt het zeil bruin dus voor mij is het in 't grootste belang om zoo veel mogelijk in de Noord Oost hoek te bouwen. Als dan de Zon het heetst is (12 uur) dan heb ik hem precies op 't terrein en de sloopzeilen zijn lang op de giek gemeten 16 tot 20 el soms nog langer.

Wanneer ik het dus op de Noordhoek plaats dan kan ik dergelijke zeilen niet hebben dus een schadepost en het is nog ook het grootste belang dat ik het hoekje grasland zo veel mogelijk vrijhoud anders word er te veel door geloopt.

Ik hoop dat ik Uedle hiermee voldoende heb ingelicht en Uwe goedkeuring hierover moogt ontvangen.

Indien U alleen niet moogt beslissen pleeg dan overleg met de Wethouders.

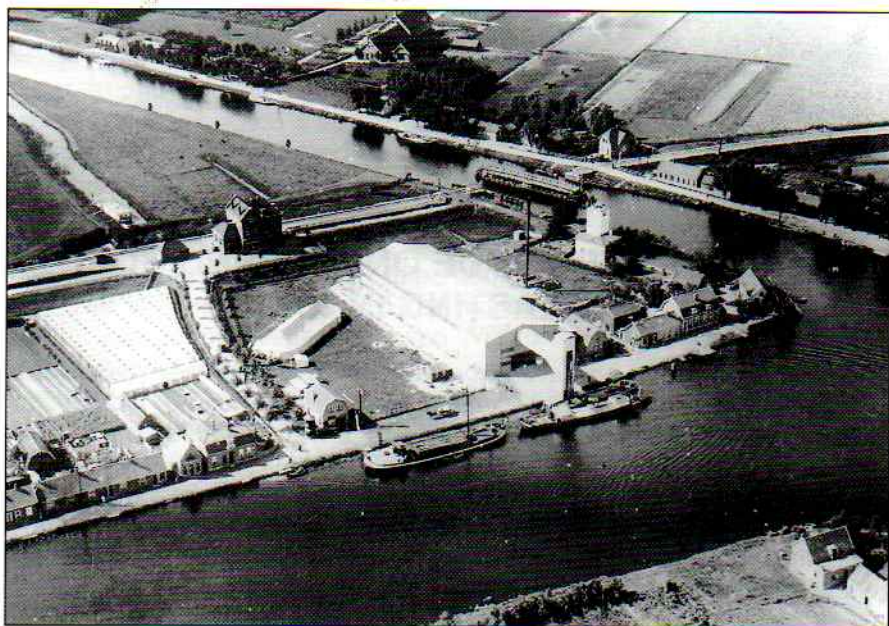
Hoogachtend

J. Spruitenburg

A 196 Oude Wetering

Jacob spreekt in zijn brief over het bezoek van een opzichter van de gemeente. We denken dat deze polshoogte is komen nemen naar aanleiding van een verzoek van meestertimmerman A. van Wieringen te Oude Wetering om een bouwvergunning. Bij nader onderzoek in het gemeentearchief bleek dit verzoek, tezamen met tekeningen en een toelichting aanwezig.

Burgemeester en Wethouders laten er geen gras over groeien, want op 24 februari 1921 wordt het verzoek in hun vergadering besproken. Omdat de burgemeester afwezig is wordt de vergadering voorgezeten door locoburgemeester S. Strijk. Het verslag vermeldt geen details over de discussie, maar de bouwvergunning wordt verleend onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de schuur op tenminste twee meter afstand van de woning gebouwd mag worden. Hiermee wordt dus voldaan aan de uitdrukkelijke wens van Jacob Spruitenburg. Al op 25 februari is de vergunning beschikbaar.

Luchtfoto van het eind van de Oude Wetering. Het pand Kerkstraat 113 waar Jacob Spruitenburg met zijn vrouw en kinderen huisde en de daarachter gelegen schuur zijn duidelijk zichtbaar (RECHTS van veevoederfabriek Muskator, die boven het water met een zuiginstallatie de grondstoffen uit de boten zoog). De foto is uit ongeveer 1930, want de spoorweg Hoofddorp-Leiden is nog volop in bedrijf. De spoorbrug over de Ringvaart is voor het scheepvaartverkeer geopend zolang er geen trein in aantocht is.

Foto: Foto-archief Stichting Oud Alkemade

Molenzeylen Sprietzeylen Dekkleeden

Dekkleeden vanaf f 1.60 per M²

AANBEVELEND,

L. Spruitenburg Zeilmakerij Oudewetering.

---

*Advertentie in het Goede Zaad
van 24 december 1930*

En dus zal de aannemer kort daarop aan het bouwen zijn geslagen. Jacob Spruitenburg was toen nog volop aan het werk, hoewel hij inmiddels al bijna 70 jaar was. Overigens heeft hij niet zo heel lang plezier gehad van zijn schuur, want op 9 april 1926 overleed hij op de leeftijd van 74 jaar. Zijn zoon Leendert neemt het zeilmakerbedrijf over. Hij betreft met zijn gezin het huis aan de Kerkstraat en op 28 oktober 1926 vertrekt zijn moeder Anna met haar twee kleinkinderen Helena en Antonia naar de gemeente Haarlemmermeer.

Bronnen: Archief Gemeente Alkemade
              Archief Stichting Oud Alkemade
              Geert Mak: De eeuw van mijn vader, uitgeverij Atlas Amsterdam/Antwerpen 1999
              Familie Spruitenburg, Oude Wetering
